

Τα προνόμια του Θρόνου της Κωνσταντινουπόλεως στην εκκλησιαστική Παράδοση

/ [Πεμπτούσία](#)

- Η «**Επαναγωγή**» που συνετάχθη πριν από το θάνατο του αυτοκράτορα Βασιλείου του Μακεδόνας (†886) αποδίδοντας την προέχουσα θέση του θρόνου της Κωνσταντινουπόλεως επισημαίνει:[58]
- «Τα παρά των παλαιών κανονισθέντα και παρά των αγίων πατέρων κανονισθέντα και παρά των αγίων συνόδων εκτεθέντα τον πατριάρχην μόνον δει ερμηνεύειν».
- «Ο Κωνσταντινουπόλεως θρόνος βασιλεία επικοσμηθείς ταις συνοδικαίς ψήφοις πρώτος ανερρήθη, αις οι θείοι κατακολουθούντες νόμοι και **τας υπό τους ετέρους θρόνους γινομένας αμφισβητήσεις υπό την εκείνου προστάττουσιν αναφέρεσθαι διάγνωσιν και κρίσιν**».

• «Πασών των μητροπόλεων και επισκοπειών, μοναστηρίων τε και εκκλησιών η πρόνοια και η φροντίς, έτι δε και κρίσις και κατάκρισις και αθώωσις τω οικείω πατριάρχη ανάκειται, **τω δε Κωνσταντινουπόλεως** πρέδρω έξεστι και εν ταις των άλλων θρόνων ενορίαις...σταυροπήγια διδόναι, **ου μην αλλά και τας εν τοις άλλοις θρόνοις γινομένας αμφισβητήσεις επιτηρείν και διορθούσθαι και πέραν επιτιθέναι ταις κρίσεσιν**».

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι το κείμενο της Επαναγωγής επιβεβαιώνει την κανονική θέση του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως λειτουργήσαντος και τιμηθέντος δια των ίσων Πρεσβείων τιμής και προνομίων του Πρώτου θρόνου.

• Ο Νομοκάνονας του Φωτίου[59] εις ΙΔ΄ Τίτλους αναφέρει για το θρόνο της Κωνσταντινουπόλεως: «...**πασών των εκκλησιών κεφαλή εστιν η Κωνσταντινούπολις...** ο Κωνσταντινουπόλεως έχει των άλλων προεδριαν».

• Ο επί Πατριάρχου Νικολάου του Μυστικού[60] (912-925) εκδοθείς στις 9 Ιουλίου 920 «Τόμος της ενώσεως» που απηγόρευε τον τέταρτο γάμο και (υπό προϋποθέσεις) επέτρεπε τον τρίτο κοινοποιείται στους άλλους Πατριάρχες της Ανατολής και εγένετο δεκτός. Ο Νικόλαος ο Μυστικός επιχειρεί να αποκαταστήσει τις κλονισθείσες εξ αυτού του λόγου σχέσεις με τον πάπα Ιωάννη Ι΄.

• Παρομοίως, ο επί **Πατριάρχου Σισινίου**[61] (996-998) εκδοθείς συνοδικος

Τόμος (997) που αφορούσε σε κωλύματα γάμου και δη «περί του μη λαμβάνειν δύο αδελφούς εξαδέλφους δύο» έτυχε καθολικής αναγνώρισης στην Ανατολή. Αυτό δε ήταν εξ άλλου και η πρόθεση του συντάκτου, όπως συνάγεται από το κείμενο του Τόμου. «Εισηγείται δε πάσι κοινώς και τη παρά του αγίου Πνεύματος εξουσία **πατρικώς και δεσποτικώς** διορίζεται...»[62]. Ο ίδιος Πατριάρχης, όπως προηγουμένως και ο Ι. Φώτιος, αποστέλλει εγκύκλιο επιστολή προς τους της Ανατολής αρχιερατικούς θρόνους περί της εκπορεύσεως του αγίου Πνεύματος[63].

- Εγκύκλιο Επιστολή[64] κατά Λατίνων προς τους Πατριάρχες της Ανατολής αποστέλλει και ο **Πατριάρχης Σέργιος Β΄** (1009-1019).

- Ο Πατριάρχης **Ευστάθιος**[65] αποστέλλει αντιπροσωπεία προς τον πάπα Ιωάννη ΙΘ΄ (1024) επισημαίνουσα ότι ο θρόνος της Κωνσταντινουπόλεως στο πλαίσιο της αυτοκρατορίας και σε σχέση με τα άλλα Πατριαρχεία είναι **ο υπερέχων οικουμενικός θρόνος της Ανατολής, κατά τον ίδιο τρόπο που η Εκκλησία της Ρώμης είναι το ίδιο για ολόκληρο τον κόσμο, προηγούμενη του θρόνου της Κωνσταντινουπόλεως.**

2. Η μετά το Σχίσμα περίοδος της Β΄ Χιλιετίας

- Οι επί Πατριάρχου **Ιωάννου Η΄ Ξιφιλίνου** (1064-1073) εκδοθείσες συνοδικές αποφάσεις (1066 και 1067), με τις οποίες τα κωλύματα που ίσχυαν για το γάμο, ορίστηκαν να ισχύουν και για τις περιπτώσεις ιερολογημένης μνηστείας, παρότι εκδόθηκαν μόνο από τη Σύνοδο του θρόνου της Κωνσταντινουπόλεως, έγιναν δεκτές από τα Πατριαρχεία της Ανατολής[66].

- Ο Πατριάρχης **Λουκάς Χρυσοβεργής** (1157-1170) **ακυρώνει την καθαίρεση του επισκόπου Αμαθούντος Ιωάννου υπό του Αρχιεπισκόπου Κύπρου Ιωάννου**, επειδή συνήλθαν μόνο 11 επίσκοποι[67] και «δια τε το μη μετακληθήναι την πάσαν σύνοδον της των Κυπρίων εκκλησίας, η καν την πλείονα, ευχερείας και ταύτα ούσης προς τούτο, και δια μη τον αρχιεπίσκοπον επέκεινα είναι της δωδεκάδος των επισκόπων, αλλά ταύτη τούτον συνυπάγεσθαι», όπως επισημαίνει ο Βαλσαμών στην ερμηνεία του στον 12ο κανόνα της Καρθαγένης[68].

- Ο Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως **Κάλλιστος Α΄** (1355) επιτιμών τον αρχιεπίσκοπο Τυρνόβου και πάσης Βουλγαρίας, ο οποίος επεχειρεί να απαλλαγεί της κανονικής δικαιοδοσίας του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως αποφαινεται: «...ο της Κωνσταντινουπόλεως θρόνος και τας των άλλων πατριαρχών κρίσεις Αλεξανδρείας, Αντιοχείας και Ιεροσολύμων και επανακρίνει και διευθετεί και επιψηφίζεται και το κύρος δίδωσιν, ως οι θείοι κανόνες διαγορεύουσιν...»[69].

- Ο Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως **Κάλλιστος** (1356) γράφων προς τον Πατριάρχη Αντιοχείας εξ αφορμής του ζητήματος της Ι. Μ. της Παναγίας των Οδηγών επισημαίνει: «...ο της Κωνσταντινουπόλεως πατριαρχικός θρόνος, ότε δη οικουμενικός ων, **προνόμιον** έκπαλαι κέκτηται παρά των θείων και ιερών κανόνων εις **τας εκασταχού της οικουμένης Εκκλησίας, τα παρεμπύπτοντα** εν αυταίς εκκλησιαστικά αναγκαία ζητήματα διερευνάν και έξετάζειν...»[70].

- Περί τών **προνομίων του Οικουμενικού θρόνου** ομιλεί ο Πατριάρχης **Νείλος** (1382) σε επιστολή του προς τον Μητροπολίτην Θεσσαλονίκης, παραπέμποντας στον 9ο και 17ο κανόνα της Δ΄ Οικουμενικής Συνόδου: «και ει βούλει μαθείν του **πατριάρχου προνόμιον**, από τών **ιερών κανόνων** της αγίας και οικουμενικής **δ΄ συνόδου** τούτο μαθήσει, **του ενάτου τε φημί και του επτακαιδεκάτου**, ίνα μη μακρόν αποτείνωμεν λόγον...»[71].

- Η Σύνοδος του Οικουμενικού Πατριαρχείου επί Πατριάρχου **Συμεών Α΄** (1482-1486) **καθαιρεί** (1482-1483) τούς **Πατριάρχες Ιερουσαλήμ** Ιωακείμ και **Αντιοχείας** [Μιχαήλ Δ΄ Περκούση (;) για «μύρια και θανάσιμα εγκλήματα»[72].

- Ο Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως **Νήφων** (1486-1488) αποστέλλει **ειρηνική επιστολή** στον Πατριάρχη Αλεξανδρείας [Γρηγόριο] ανακοινώνοντας την εκλογή του. Ζητά από τον Αλεξανδρείας να αναγκάσει τον καθηρημένο πατριάρχη Ιεροσολύμων Ιωακείμ να έλθει στην Κωνσταντινούπολη, για να απολογηθεί, άλλως θα παραμείνει «αλλότριος πάσης αρχιερατικής ενεργείας». Οφείλει, επίσης, να απομακρύνει του θρόνου της Αντιοχείας τον καθαιρεθέντα Μιχαήλ Περκούση[73].

- Σε Σύνοδο συγκληθείσα κατά το Μάιο του 1590 επί **Ιερεμίου Β΄**, στην οποία έλαβαν μέρος οι Πατριάρχες Αντιοχείας Ιωακείμ και Ιεροσολύμων Σωφρόνιος, αναγνωρίζεται η προαγωγή της Μητροπόλεως Μόσχας σε Πατριαρχείο (η γενομένη το 1589 στη Μόσχα από τον Οικουμενικό Πατριάρχη). Αξίζει να σημειωθούν τα εξής: α. Η προαγωγή εγένετο δια «**το μεγαλείον και την έκτασιν** την δοθείσαν παρά του Θεού εις το **βασίλειον** τούτο», αφού η Μόσχα ήταν ήδη έδρα Βασιλέως. Β. Ο Πατριάρχης Μόσχας καταγράφεται στα Δίπτυχα και οφείλει

να μνημονεύεται **ως πέμπτοςστή** σειρά Πατριάρχης γ. Ορίζεται, «**ίνα ως κεφαλήν και αρχήν έχη αυτός τον Αποστολικόν Θρόνον της του Κωνσταντινουπόλεως ως και οι άλλοι Πατριάρχαι**»[74].

• Ο Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως **Ματθαίος**[75] μετά από συνοδική απόφαση –με τη συναίνεση του Πατριάρχου Αλεξανδρείας και μετά από αίτημα Κυπρίων αρχιερέων– «**άδειαν έχοντες και χρέος απαραίτητον του ταις δεομέναις επισκέψεως εκ των Εκκλησιών μη αποπέμπειν**», καθαιρεί τον αρχιεπίσκοπον Κύπρου Αθανάσιον (1600).

[58]. Ι. και Π. Ζέπος, Jus Graecoromanum II, Aalen 1962, 242-243 (=Επαναγωγή του Νόμου, τιτλ. 3, κεφ. ε', θ', ι').

[59]. Ρ. Π., Α', 42 (Τιτλ. Α', Κεφ. Ε').

[60]. V. Grumel, N. 715, 717, 730, 732.

[61]. V. Grumel, 804.

[62]. Ρ. Π. Ε', 18-19.

[63]. V. Grumel, N. 814.

[64]. V. Grumel, N. 820.

[65]. V. Grumel, N. 828 (=Ambassade et présents au pape Jean XIX pour obtenir que l'Église de Constantinople soit déclarée et reconnue universelle dans son monde (empire et patriarchats orientaux) comme l'Église romaine l'est dans le monde entier).

[66]. V. Grumel, N. 896, 897.

[67]. V. Grumel, N. 1097.

[68]. Ρ. Π. Γ', 324.

[69]. F. Miklosich – I. Müller, Acta et Diplomata Graeca Medii Aevi, Tom. I, Vienne 1860, 438.

[70]. F. Miklosich – Müller I, 380. V. Grumel, Les Regestes..., Vol. I. Fasc. V (1310-1376), Paris 1977, N. 2397.

[71]. F. Miklosich – Müller I, vol. 2, 40.

[72]. Δ. Αποστολόπουλος / Μ. Παΐζη-Αποστολοπούλου, Οι πράξεις του Πατριαρχείου

Κωνσταντινουπόλεως. Επιτομή-Παράδοση-Σχολιασμός. Ι. 1454-1498, Αθήνα 2013, π. 77, 194-196.

[73]. Δ. Αποστολόπουλος / Μ. Παΐζη-Αποστολοπούλου, οπ. παρ., 212-213, π. 87.

[74]. Κ. Δελικάνης, Πατριαρχικά Έγγραφα, Γ΄, 24-26 (Συνοδικόν Χρυσόβουλλον η Το-μος φέρων τας υπογραφάς του Κωνσταντινουπόλεως Ιερεμίου, Ανιοχείας Ιωακείμ, Ιεροσο-λύμων Σωφρονίου και ογδοήκοντα ενός Μητροπολιτών, Αρχιεπισκόπων και Επισκόπων). Βλ., επίσης, Κ. Δελικάνης, Πατριαρχικά Έγγραφα, Γ΄, 21-22 (Μελετίου Αλεξανδρείας Ιώβ Πατριάρχη Μοσκόβου και πάσης Ρωσσίας και των Υπερβορείων μερών): «**...κρίνοντες άξιον είναι το βασίλειον της Ορθοδόξου πόλεως Μοσκοβίας και εν τοις εκκλησιαστικοίς μεγαλύνεσθαι πράγμασιν, απονείμαντες αυτώ και την προσήκουσαν Πατριαρχικώ θρόνω αξίαν...»**.

[75]. Κ. Δελικάνης, Πατριαρχικά Έγγραφα, Β΄, Κωνσταντινούπολις 1902, 549.